

Kaside okurken tekrarlarında bir önceki güfteyi aynen okumayıp kendisinden bazı ilâveler yapması icracılığının önemli özelliklerindedir. Sebîlci Hüseyin'in bestelediği ilâhî, tevşîh ve nefesler onun bestekârlık sahasındaki başarılarının açık bir göstergesidir. Lirik ve parlak bir üslûpla bestelediği eserlerindeki usul ve güfte uyuşması bilhassa melodik yapının oluşumundaki en büyük etken olmuştur. Ahmet Gül, yaptığı çalışmada onun bestelediği dinî eserlerden kırk iki tanesinin notasını güftesiyle birlikte tesbit etmiştir. Bir na't-ı şerif kaleme almış, bazı filmlerde de gazeller okumuştur. Onun ilk Türk hava şehitleri için okuduğu, "Ağla annem, ağlamanın yeridir / Tayyareden düşen oğul Fethî'dir" mısrayla biten "Ha va Şehitleri Mersiyesi" plak haline gelmiş önemli bir kayıttır. Ayrıca özel toplantılarda kaydedilmiş pek çok ses bandı günümüzde müzik çevrelerindeki özel arşivlerde yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Rahmi Şenses, *Bugünün Meşhur Huffaz-ı Kırâmı ve Mevlithanları*, İstanbul 1965, s. 60-62; Ahmet Gül, *Hüseyin Sebîlci'nin Hayatı ve Dinî Besteleri* (yüksek lisans tezi, 1999), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ramazan Alparşan, *İstanbul Ehli Kur'an ve Mevlithanları*, İstanbul 2014, s. 45-46; "Bestekâr ve Mevlidhan Sebîlci Hüseyin (1894-1975)", *Yeşilay Dergisi*, sy. 504, İstanbul 1975, s. 25.

NURİ ÖZCAN

SECCÂDÎ, Alâeddin

(علاءالدين سجادي)

(1907-1984)

Iraklı edip,
yazar ve tarihçi.

Süleymaniye ilinde Şehribâzâr kazasına bağlı Berzence'nin Bârâv köyünde tanınmış bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Bazı kaynaklarda Doğu (İran) Kürdistan'daki Sine'de (Senendec) doğduğu kaydedilir (Abdülkerîm Müderris, s. 547; Bâbâ Merdûh Rûhânî, II, 516). Babasının adı Necmeddin, dedesinin adı İsmâ'uddin'dir. İlk dinî bilgileri köyünde aldı, 1927'de Süleymaniye'ye giderek Şeyh Celâl ve Molla Resûl medreselerinde tahsilini tamamladı, 1938'de Baba Ali et-Tekyevî'den icâzet aldı. Daha sonra gittiği Bağdat'ta Meydan mahallesindeki Naîme Hatun Mescidi'nde imamlık görevine tayin edildi. Bu sırada Emced ez-Zehâvî ve Muhammed el-Kızılçî'nin yanında din ilimleri tahsilini sürdürdü. 1939'da yazı işleri müdürlüğünü İbrâhim Ahmed'in yaptığı, kendisinin

Alâeddin
Seccâdî

başyazarlığını üstlendiği ilk Kürtçe edebiyat dergisi olan aylık *Gelâvêjî*'i çıkarmaya başladı. 1941'den kapandığı 1949 yılına kadar (105 sayı) derginin yazı işleri müdürlüğünü de yaptı. 30 Mart 1948'de Arapça ve Kürtçe haftalık *Nizâr* adlı siyasi bir dergi yayımlamaya başladıysa da 15 Şubat 1949'da hükümet tarafından yayını 22. sayıdan sonra durduruldu. Bu dergide kendi adıyla ve takma isimlerle yazılar yazdı. Kürt ve Arap halklarının kardeşlik ve birliğini, ortak din, tarih ve vatan değerlerini vurguladı. Seccâdî, Kral II. Faysal'ın öldürülüp cumhuriyetin ilân edildiği 14 Temmuz 1958 askerî darbesine kadar imamlık ve irşad vazifesine devam etti. Bu tarihte Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Kürt dili ve edebiyatı hocalığına getirildi. 1970'te el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Kürdî'nin kurucuları arasında yer aldı. 1974'te Güney Kürdistan bölgesindeki vakıflara genel sekreter tayin edildi ve 1977'de yaş haddinden emekli olunca ya kadar bu görevini sürdürdü. 13 Aralık 1984 tarihinde Bağdat'ta vefat etti ve Abdülkâdir-i Geylânî Kabristanı'na defnedildi. Takvâ sahibi bir insan olan Seccâdî, Molla Abdülkerîm Müderris, Mehmed Emin Zekî Bey, Şeyh Muhammed Hâl, Molla Cemîl Rûzbeyânî, Hejâr gibi halkının tarih, edebiyat ve kültürüne hizmet etmeye çalıştı, bu amaçla eserler telif etti. Süleymaniye'de *Zeyn ve Rûzî Nevî*, Bağdat'ta *Mecelletü'l-Mecma'î'l-Kürdî* dergileri, Tahran'da *İttilâ'ât* gazetesi ve *İttilâ'ât-ı Heftegi* dergisi gibi yayın organlarında çok sayıda yazıları yayımlandı.

Eserleri. 1. *Muhammed Emîn Zekî* (Bağdat 1948), *Târîhu'l-Kürd ve Kürdistan ile Meşâhirü'l-Kürd ve Kürdistan* adlı eserlerin müellifi Muhammed Emin Zekî'nin vefat yılında telif ettiği biyografidir. 2. *Bihîşt u Yâdgâr* (Bağdat 1950). 3. *Gûlâleyê Merivân* (Merivân gülü; Bağdat 1951, Merivân, İran Kürdistanı'nda bir şehirdir). 4. *Yâdî Pîremerd* (Bağdat 1951). Kürt şair ve yazarlarından Pîremerd'in ölümü münasebetiyle düzenlenen toplan-

tıda ünlü yazarlar ve şairler tarafından yapılan konuşmaları ve okunan şiirleri derlemiştir. 5. *Mêjûyê Edebê Kûrdî* (Bağdat 1952, 1971; Serdeşt 1361 hş.; Senendec 1389 hş., 1391 hş.). Kürt edebiyatı tarihine dair ilk önemli eser olup bu alanda araştırma yapanlar için temel kaynak niteliğindedir; yazar mukaddimeden sonra Kürtler'in kökeni, Kürdistan tarihi, sosyal hayat, nüfus dağılımı gibi konulardan sonra Kürt edebiyatı tarihi, edebî türleri ve başlangıçtan kendi zamanına kadar yirmi dört edip ve şair hakkında bilgi vermekte, 212'sinin adını zikretmekte, Kürt edebiyatıyla diğer edebiyatlar arasında karşılaştırmalar yapmaktadır. 6. *Helbîjârdên* (Seçmeler, Bağdat 1953). 7. *Nâvîyê Kûrdî* (Kürtçe isimler, Bağdat 1953). 8. *Geştîk le-Kurdûstânâ* (Kürdistan'da seyahat, Bağdat 1956). Bu seyahatnâme Irak Kürdistanı'ndaki yerleşim merkezlerinin tarihini, sosyal, siyasal ve kültürel durumunu içermesi bakımından önemlidir. 9. *Rişteyê Mirvârî* ('İkdu'l-lü'lü', *Kürt Mirası*, I-VIII, Bağdat 1957-1983; Tebriz 1373 hş.; I-IV, Sakız 1374 hş.; Süleymaniye 2004, 1 ciltte 4 cilt). Kürt folkloruna dair önemli bir çalışma olup Irak Kürdistanı'nda halk arasında yaygın hikâyeye, masal, destan ve atasözlerini ihtiva eder. 10. *Şorışgânîyê Kûrd u Kûrd u Komârîyê 'Irâk* (Kürt devrimleri, Kürtler ve Irak Cumhuriyeti;

Alâeddin Seccâdî'nin çıkarttığı *Gelâvêjî* adlı derginin kapağı

Bağdat 1959; Tahran 1384 hş.). Irak, Türkiye ve İran'daki Kürt özgürlük hareketleriyle ilgili önemli bir çalışmadır. Ahmed Muhammedî *Târîh-i Cünbüşhâ-yi Âzâdî-yi Bahş-ı Millet-i Kürd* (Tahran 1380 hş.) ve Raûf Kerîmî *Târîh-i Cünbüşhâ-yi Kürdistân* (Senendec 1381 hş., 1387 hş.) adıyla Farsça'ya tercüme etmişlerdir. **11. Hemîşe Behâr** (Bağdat 1960). Kürt halk hikâyelerini içermektedir. **12. Destûr û Ferhengî-i Zîmânê Kürdî** (Kürt dili sözlüğü ve kuralları-Kürtçe/Arapça/Farsça, Bağdat 1962). **13. Edeb-i Kürdî-i Nevî** (Bağdat 1967). **14. Nirih-Şînâsî** (tenkit/değerlendirme, Bağdat 1969). **15. Dû Câmekîyê Nâlî û Sâlim** (Bağdat 1973). Tanınmış Kürt şairleri Nâlî ve Sâlim'in iki kasesine dairdir. **16. Kûrdevârî** (Kürt âdet ve gelenekleri, Bağdat 1974). **17. Hoşhânî** (Belâgat, Süleymaniye 1978). **18. Dekekânîyê Edebê Kürdî** (Kürt edebiyatı metinleri, Bağdat 1978). **19. el-Belâğa** (Bağdat 1978). **20. Bâvîyê Seccâdî** (Seccâdî'nin rolü, Bağdat 1987). **21. et-Taqvîmü'l-edebeî** (Bağdat 1970). **22. Mêjûyê Peşânê Kürdî** (Kürt nesir tarihi, Hevlîr 2000). **23. Şorişîyê Muhammed Bâşâyê Râvendûzî**. Himmet Kâkî tarafından *Şevretü Muhammed Bâşâ el-Kebîr* adıyla Arapça'ya tercüme edilmiştir (Hevlîr 2002). Seccâdî'nin ilmî makalelerinden bazıları şunlardır: "el-Kelîmetü'l-Kürdiyye" (*Mecelletü'l-Mecma'i'l-Kürdî*, II/1 | 1974), s. 168-178; "el-Edebü'l-Kürdî" (*a.g.e.*, III/1, 1975, s. 106-112); "es-Şekâfe fî Kürdistân kadîmen ve hadîsen ve şadâhâ fî't-târîh" (*a.g.e.*, IV, 1976, s. 64-70); "et-Taşavvuf fî'ş-şîrî'l-Kürdî" (*a.g.e.*, VI, 1978, s. 67-77).

BİBLİYOGRAFYA :

K. Awâd, *Mu'cemü'l-mü'ellifîne'l-İrâkıyyîn*, Bağdad 1969, II, 403-404; Abdülkerîm Müderrîs, *Dânişmendân-ı Kürd der Hîdmet-i 'ilm u Dîn* (trc. Ahmed Havârî Neseb), Tahran 1369 hş., s. 547-549; Rohat, *Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişî (1787-1987)*, İstanbul 1991, s. 168, 175; Kemal Burkaç, *Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan: Coğrafya-Tarih-Edebiyat*, İstanbul 1992, I, 232, 237; Ferhad Shakely, "Questions of Kurdish Literature", *Qasida Poetry in Islamic Asia and Africa* (ed. S. Sperl – Ch. Shackle), Leiden 1996, I, 327; Kemal Mazhar Ahmed, *Tarihîn Tarihi: Kürtlerde Tarih, Tarihte Kadın* (trc. Abdullâh Babek Pîşderî), İstanbul 1997, s. 70-72, 87-88, 177; Mehmet Uzun, *Kürt Edebiyatına Giriş*, İstanbul 1999, s. 48, 60-61; Malmîsanîj, *Kürt Teavûn ve Terakki Cemiyeti ve Gazetesi*, İstanbul 1999, s. 99; Sabâh Nûrî el-Merzûk, *Mu'cemü'l-mü'ellifîne'l-küttâbî'l-İrâkıyyîn: 1970-2000*, Bağdad 2002, V, 345-346; Bâbâ Merdûh Rûhânî, *Târîh-i Meşâhîr-i Kürd*, Tahran 1382 hş., II, 516; Wadie Jwaideh, *Kurdish National Movement: Its Origins and Development*, New York 2006, s. 22, 25; M. Ali Suveyrekî,

Mu'cemü a'lâmi'l-Kürd, Süleymaniye 2006, s. 478-479; İzzeddîn Mustafa Resûl, *el-Vâkı'îyye fî'l-edebeî'l-Kürdî*, Erbil 2010, s. 18-21, 118, 119, 196, 197; Tânk Kârîzî, "Târîhu'l-edebeî'l-Kürdî li-'Alâ'üddîn Seccâdî", *es-Şabâhu'l-cedîd*, Bağdad 16.11.2008; Kerîm Şarzâ, "es-Şahafî ve'l-bâhişü'l-edebeî 'Alâ'üddîn Seccâdî", *Şavtû'l-âhar*, sy. 178, Erbil 16.01.2008; İbrâhîm Hafîl el-Allâf, "Alâ'üddîn es-Seccâdî (1907-1984) ve devruhû fî hîdmeti'l-edebeî ve's-sekâfeti'l-Kürdiyyeyn" (<http://www.allafblogspot.com.blogspot.com/2010/03/1907-1984.html>); Hilâl Nâcî, "es-Seccâdî, 'Alâ'üddîn", *Mv.AJ*, XII, 252-254.

▲ AHMET ÖZEL

SEETZEN, Ulrich Jasper (1767-1811)

Alman şarkiyatçısı ve seyyahı.

30 Ocak 1767'de Oldenburglu bir çiftçi ailesinin çocuğu olarak doğdu. Eğitimine bugün Aşağı Saksonya federal eyaletinde bulunan bir okulda başladı. 1785'te Göttingen'de Georg-August Üniversitesi'nde tıp tahsil etti, ayrıca doğa bilimlerine ve teknoloji alanına ilgi duydu. 1789'da doktorasını bitki hastalıkları üzerine yazdığı tezle verdi. Ailesinin maddî imkânları uygun olduğundan mesleği dışındaki uğraşlara yönelmeye imkân buldu. 1790'da Batı Almanya'da altı ay sürecek bir seyahate çıktı, doğayı, nebatatı ve mineralleri inceledi. Ertesi yıl Viyana'ya gitti, daha sonra Bohemya ve Saksonya'yı dolaştı. 1794'te inşaat malzemeleri ve bıçkı atölyesi gibi iş yerleri sayesinde malî durumunu güçlendirdi. Carsten Niebuhr'un 1761'deki Suriye, Yemen ve Mısır'ı içine alan seyahatnâmesinden etkilendi ve Doğu'ya ilgi duymaya başladı. Seyahat masraflarının büyük bir kısmını kendi karşılayacaktı. Ayrıca astronomi öğrenimi görmesini sağlayan Gotha'daki rasathâneye çalışmak üzere Gotha dükünün maddî desteğiyle 13 Haziran 1802'de Doğu gezisine çıktı. Veliâht Prens Emil August da kendisine yılda 800 taler harcama yetkisi verdi. Viyana ve Tuna üzerinden giden Seetzen'in seyahati

Ulrich
Jasper
Seetzen

sıkıntılı geçti, Bükreş'te şiddetli bir depresyon oldu. Nihayet Rusçuk-Kalas'a, buradan Eflak Prensi Struzzo'nun kafilesine katılma izni verilmesiyle rahatsız, ancak güvenli bir şekilde yirmi gün süren bir araba seyahati neticesinde İstanbul'a ulaştı (Mart 1803). İstanbul'da Avusturya elçiliğinde müşavirlik yapan Hammer ile tanıştı ve kendisinden çok etkilendi. Gotha dükü için alacağı yazmalarla ilgili önerilerinden faydalandı. Böylece İstanbul'da Türkçe, Farsça, Arapça ve Grekçe 180 yazma satın aldı, benzerlerinin Almanya'da bulunamayacağını söylediği müzik aletleri topladı. İstanbul'dan sonra gittiği Bursa ve yaylalarında iyi karşılandı, yörüklerin oturduğu Uludağ'ı ziyaretinin ardından İzmir'e yöneldi. İlk kazıları 1896'da yapılan ve o dönemde hakkında pek fazla bir şey bilinmeyen Efes harabelerini ve Sisam adasını gezdi.

7 Ekim 1803'te bir kervana katılarak Halep'e doğru yola çıktı. Yolculuğu sırasında güzergâhını kaydetti ve çevrede yetişen ürünleri gözlemledi. Yolu üzerindeki Konya'da dervişlerin izniyle Mevlânâ Türbesi'ni ziyaret etti, Suriye ve Filistin'e kadar gitti. Halep'te bir pansiyonda yaklaşık bir buçuk yıl kaldı ve burada Arapça öğrenmeye başladı. Arapça'yı günlük hayatta devamlı kullanarak kısa zamanda ilerletti. Bu arada ilk defa müslüman kıyafeti giydi. Özellikle Halep yeniçerisi kıyafetini tercih etmekteydi. 9 Nisan 1805'te yine bir kervanla Şam'a gitti. Burada yaklaşık bir yıl kalarak çevredeki yerleri dolaştı. 1 Mart'ta Şam'dan hareket etmeden önce kendini bir Arap seyyahı gibi hissettiğinin bir işareti olarak ismini Derviş Mûsâ şeklinde değiştirdi. 1806 yılı başından itibaren Ürdün nehri ve Ölüdeniz boyunca ilerledi, nisanda etraflıca tarif ettiği Kudüs'e vardı. Hz. İsa'nın doğduğuna inanılan yere, Beytlehem'e gitti, Hafîl şehrini ve diğer kutsal yerleri dolaştı. Mayıs sonlarında Yafa'ya geçti. Ardından deniz yoluyla Akkâ'ya ulaştı. Burada Gotha Şark Müzesi'ndeki kabuklu deniz hayvanları koleksiyonunu tamamladı. Nablus ve Nâsıra üzerinden Kudüs'e döndü. Dilenci kıyafetiyle Ölüdeniz'i çepeçevre dolandı, Eriha'ya gitti. Kudüs'e tekrar dönüşünde müslümanlar kadar hıristiyanlarca da ziyaret edilen Nebî Mûsâ makamını ziyaret etti.

Ocak 1807'de Ölüdeniz'in doğu sahillerini dolanmak üzere tekrar yola çıktı. Romalı yahudi tarihçi Flavius Josephus'un (ö. 100) notlarında bahsedilen, Vaftizci Yahya'nın idam yeri diye gösterilen Mışnaka Kalesi'ne vardı, burayı ve çevresini